

Notities bij Der fliegende Holländer

door Inez en Jos Lips

Fantastische septemberdag, stralende zon, ontspannen wandeling van centraal station naar Concertgebouw. Amsterdammers en niet teveel toeristen langs de grachten. Ontspannen agenten geleund tegen de voorgevel van het Concertgebouw, lekkere broodjes etend, klaar om straks het Rijksmuseum te bevrijden van Extinction Rebellion demonstranten. Uitverkochte zaal, aangenaam geroezemoes, de septemberzon kleurde de zaal in goudgele tinten, ondersteund door de vernieuwde LED-lampen.

De leden van het orkest, dirigent en solisten, net als de suppoosten en het catering personeel, gekleed in feestelijk tenue. De uitdossing van meerdere concertbezoekers detoneerde hierbij, T-shirt, korte broek onder warrige grijze hoofden.

Onze plaatsen naast het orgel en achter het vrouwenkoor waren ideaal om het evenement goed te kunnen volgen. De paukenist kreeg nauwelijks de kans om even op adem te komen. De enige harpiste, tien meter van ons aan het werk, kwam amper boven het muzikaal geweld uit en was in de zaal vast niet te horen. Jaap, onze hedendaags vliegende Hollander, zwaaide ruim twee uur achtereen vol vuur om zich heen en raakte daarbij de solisten net niet.

Het imago van de Hollandse kapitein in de opera *Der fliegende Holländer* van Richard Wagner komt er niet zo best vanaf: een arrogante man die in een daad van overmoed, tijdens een hevige storm woedend zweert dat hij met zijn schip een gevaarlijke zeestraat over zal steken, ook als dat eeuwig gaat duren. Als dat hem niet lukt, veroordeelt de vertoornde hogere macht (Satan of God?) hem en zijn schip - volgens de legende - tot eeuwig zwerven over de baren. Totdat hij een vrouw kan vinden die hem onvoorwaardelijk trouw is en hem door haar liefde zal bevrijden. In Wagners opera wordt die vrouw gevonden in de romantische bakvis Senta, die obsessief verliefd wordt op deze tragische antiheld en bereid is alle schepen achter zich te verbranden om hem te verlossen van zijn duistere lot.

Deze achtergrondinfo is al voldoende om op het puntje van je stoel te gaan zitten. Als dan ook nog Jaap van Zweden de bok beklimt en onmiddellijk een klinkende ovatie in ontvangst mag nemen (Amsterdam begroet haar Godenzoon!), dan weet je dat het romantiek en tragiek wordt op zijn Wagneriaans.

Van Zweden en zijn orkest storten je meteen in een overweldigende musicale storm. Je proeft als het ware het zilte schuim van de golven die het spookachtige schip trachten te vermorzelen. Heerlijk dreigend schalt meerdermale het thema van *Der fliegende Holländer*; denken doet het aan de onvergetelijke *leitmotiven* die Wagner later zal laten klinken in zijn meesterwerk *de Ring des Nibelungen*.

Toen Wagner deze opera schreef was hij nog een betrekkelijk jonge man (ca. 28), en misschien daarom ook dat er zoveel levensvreugd en poëtische variatie in te vinden is. Zoals het smachtend zingen van de stuurman van het Noorse schip naar zijn meisje dat op de wal op hem wacht; het vrolijk draaien van de spinnewielen bezongen door de meisjes in het huis van Senta (die ondertussen dromerig zit te staren naar een portret van de kapitein aan de wand) waarmee het tweede bedrijf opent; en natuurlijk de zeebonken zelf die vanaf het dek de lonkende vrijheid met al zijn geneugten bulderend begroeten. En *last but not least* Senta's schitterende ballade over '*Der fliegende Holländer*'.

Van Zweden dirigeert *Der Fliegende Holländer*
foto: De Volkskrant © Milagro Elstak

Ook de maestro en zijn orkest zijn in de ban van deze verlichting. Na de woeste intensiteit van het eerste bedrijf, kunnen er nu glimlachjes af naar de individuele orkestleden en danst en draait de dirigent met de muziek mee. Nog een wonder dat geen van de, overigens uitstekende solisten van het podium valt, zo dringen is het daar bij de bok.

Daarna is het natuurlijk afgelopen met alle *spielerei*. Het *moment suprême* dient zich aan: Senta gaat haar held ontmoeten, lang en diep in de ogen kijken, ja zelfs in de armen vallen. De musicale focus versnelt zich naar de onontkoombare climax. De vereniging van de jong geliefden is, zoals zo vaak in een tragische opera, slechts van korte duur. In het derde bedrijf slaat door een verkeerde conclusie het noodlot keihard toe. Ontgoocheld trekt de kapitein, die meent dat Senta nog van de jager Erik houdt, weer naar zijn spookschip. Senta's gepassioneerde, ja zelfs erbarmelijke wanhoopskreten mogen niet baten. Haar rest niets anders dan zich voor de ogen van haar vertrekkende idool van een klif in zee te storten, zelfopoffering als teken van ultieme liefdestrouw. Daarmee is de vervloeking verbroken en alsnog mag het door het lot gedreven paar zich herenigd wanen, nu opstijgend vanaf de rots naar de poort van de hemel.

Na de storm in de concertzaal terug in het septemberzonnetje bleek op het Museumplein de gebruikelijke rust weergekeerd. Van schermutselingen tussen de XR-demonstranten en politieagenten hebben de concertbezoekers niets gemerkt!